

DE PAASDATUM EN DE KWESTIE VAN DE LITURGISCHE KALENDERS IN DE ORTHODOXE KERK

Steeds opnieuw stellen orthodoxen zich vragen aangaande het verschil van paasdatum in de orthodoxe wereld en in het Westen. Soms zijn ze het onderling oneens en ontstaan er verhitte discussies. In dit artikel worden de verschillende argumenten die daarbij gebruikt worden – de Oude kalender, de Nieuwe kalender, het joodse Pasen, de katholieken... – van nabij bekeken, met de bedoeling zowel theologisch als wetenschappelijk tot een juiste toedracht van deze delicate kwestie te komen. Voor alle duidelijkheid: dit artikel is slechts een beknopte uiteenzetting van een materie die bijzonder complex is en zeer uiteenlopende aspecten omvat. Hopelijk is de lezer op het einde van dit artikel toch wat wijzer geworden, kunnen misverstanden uit de weg geruimd worden en kan elke discussie over de paasdatum en de liturgische kalenders in de orthodoxe kerk in de toekomst op een serenere wijze verlopen.

1. DE KALENDERS

1.1. De Juliaanse kalender

De Juliaanse kalender werd ontworpen door de astronoom Sosigenes van Alexandrië en in 46 voor Christus door Julius Caesar ingesteld, naar wie hij is genoemd. Het is een zonnekalender, wat betekent dat hij gebaseerd is op de rotatie van de aarde rond de zon. Met andere woorden, hij volgt de tijd die de aarde nodig heeft om volledig rond de zon te draaien, om een ellipsbaan te beschrijven; dit bepaalt onze vier seizoenen en bijgevolg het jaar.

De eenheid van het jaar is de dag. Een jaar telt 365 dagen, maar dat is eigenlijk 6 uur te kort. Dus wordt er elke 4 jaar 1 dag aan toegevoegd, zodat dat jaar – een schrikkeljaar genoemd – 366 dagen telt. Die extra dag is vastgelegd op 29 februari, omdat 1 maart bij de Romeinen het begin was van het nieuwe jaar, het begin van de lente.

Maar na verloop van tijd kwam men tot de vaststelling dat deze Juliaanse kalender astronomisch niet juist was. Probleem is dat het jaarlijkse tekort geen 6 uur is, maar iets minder. Wanneer men dus elke 4 jaar een dag toevoegt, corrigeert men te veel. In termen van tijd creëert men een achterstand.

1.2. De Gregoriaanse kalender

De oplossing van de Gregoriaanse kalender bestaat erin om alle 128 jaar, normaal een schrikkeljaar, géén extra dag toe te voegen.

Deze Gregoriaanse kalender werd in 1582 door Paus Gregorius XIII ingesteld en is naar hem genoemd. Maar op dat moment had de Juliaanse kalender reeds een achterstand van 10 dagen opgelopen. Deze achterstand moest dus ingehaald worden, en dat deed men door van donderdag 4 oktober 1582 over te stappen naar vrijdag 15 oktober 1582. Men koos die periode van het jaar, omdat dan geen grote liturgische feesten plaatshebben.

Maar het systeem om alle 128 jaar geen extra dag toe te voegen, was niet zeer praktisch. Dus vond men een andere oplossing: elk vierde jaar is een schrikkeljaar, behalve de eeuwjaren die op twee nullen eindigen en die niet deelbaar zijn door 400. Na 1582 waren dat dus de jaren 1700, 1800 en 1900 (maar niet 1600 en 2000). Toch zit er astronomisch gezien nog een kleine fout in de Gregoriaanse kalender: het astronomische jaar is in werkelijkheid nog iets korter. Maar dit wordt pas merkbaar binnen ongeveer 1.200 jaar...

De Gregoriaanse kalender vond in de loop der eeuwen zowat overal ingang en is thans in bijna de hele wereld de burgerlijke kalender.

Vandaag is de achterstand van de Juliaanse kalender tegenover de Gregoriaanse kalender al opgelopen tot 13 dagen. Dit betekent dat bv. Kerstdag op 25 december valt in de Gregoriaanse kalender en op 7 januari in de Juliaanse kalender. In 2100 zal de achterstand opnieuw toenemen, van 13 naar 14 dagen...

1.3. De kalenders in de orthodoxe kerk

1.3.1. In het verleden

De hervorming van de Gregoriaanse kalender werd niet enkel door de orthodoxe wereld maar ook door de protestanten afgewezen. Wat de orthodoxen betreft, in 1583, 1587 en 1593 hadden in Constantinopel onder impuls van Patriarch Jeremias II drie lokale concilies plaats. Daar werd de Gregoriaanse kalender veroordeeld als een Roomse nieuwigheid. Toen was de algemen teneur dat er uit een ketterse kerk toch niets goeds kon komen... Wat de protestantse weigering betreft, golden dezelfde argumenten. De orthodoxe kerk bleef dus de Juliaanse kalender volgen.

Na de Eerste Wereldoorlog stortte het Ottomaanse Rijk in elkaar en ontstonden nieuwe staten die de Gregoriaanse kalender als burgerlijke kalender aannamen. Wat de orthodoxe kerk betreft, in 1923 riep Patriarch Meletios in Constantinopel een Panorthodoxe Bijeenkomst samen, o.m. rond de vraag of ook in de kerk de kalender moest worden aangepast.

Patriarch Meletios stelde een gecorrigeerde Juliaanse kalender voor, die in de praktijk (althans vandaag) samenvalt met de Gregoriaanse kalender (vanaf het jaar 2800 zal er een verschil tussen beide kalenders optreden). Hij is iets exacter dan de Gregoriaanse kalender, maar astronomisch gezien nog niet helemaal juist. Deze kalender wordt ook wel Meletiaanse kalender, Nieuwe orthodoxe kalender of Gecorrigeerde Juliaanse kalender genoemd.

Maar de kwestie werd ontactisch aangepakt. De bijeenkomst ging namelijk ook over de mogelijkheid om gehuwde priesters tot het episcopaat toe te laten en over een tweede huwelijk voor priester-weduwnaars. Gezien het verzet tegen deze twee voorstellen, was men ook wantrouwig tegenover de kwestie van de kalender. Bovendien was dit geen oecumenisch concilie en waren bv. de patriarchaten van Jeruzalem, Antiochië en Alexandrië niet aanwezig, noch het Patriarchaat van Moskou, dat zich in de context van de toenmalige Sovjet-Unie in een moeilijke positie bevond.

Sommige kerken wilden de Gregoriaanse kalender enkel aannemen op voorwaarde dat tenminste Pasen door alle orthodoxen samen zou worden gevierd. Want bepaalde het Concilie van Nicea niet dat alle gelovigen samen Pasen moesten vieren (zie 2.1)? Men bereikte uiteindelijk een compromis: voor de vaste cyclus (waartoe de grote feesten op vaste data en de dagelijkse heiligenherdenking behoren) zou men de nieuwe Meletiaanse kalender gebruiken, voor de veranderlijke cyclus (Pasen en de daarmee samenhangende veertigdagentijd en vijftigdagentijd, Hemelvaart en Pinksteren, en de cyclus van de zondagen) de Juliaanse kalender.

Maar niet iedereen is gevolgd – in Griekenland kwam het tot een scheuring met de zgn. Oud-Kalendaristen – zeker omdat, zoals gezegd, teveel orthodoxe kerken niet aanwezig waren op deze bijeenkomst.

Nota bene: gemakkelijks halve zullen we in het vervolg van dit artikel de term 'Nieuwe kalender' (NK) gebruiken voor de Gregoriaanse/Meletiaanse kalender, en 'Oude kalender' (OK) voor de Juliaanse kalender.

1.3.2. In het heden

Vandaag is de kalendersituatie in de orthodoxe kerk als volgt:

- volgen de OK voor het hele liturgische jaar, dus voor de vaste én de veranderlijke cyclus: de patriarchaten van Moskou, Servië, Jeruzalem, de kloosters op de Athos, de Oud-Kalendaristen in Griekenland, de kerken van Georgië, Polen en Macedonië en het Klooster van de Sinäi;

- volgen de NK, gecombineerd met de OK voor de paascyclus: de patriarchaten van Constantinopel, Antiochië, Alexandrië, Roemenië, Bulgarije, de kerken van Cyprus en Griekenland en het grootste deel van de diaspora;

- volgen de NK in het hele liturgische jaar (incl. voor Pasen): de autonome Orthodoxe Kerk van Finland en een aantal afzonderlijke gevallen, zoals in België het Klooster van de Moeder Gods, Troosteres der Bedroefden in Pervijze (behoort nochtans tot het Patriarchaat van Moskou). Dit toont aan dat er binnen de orthodoxe kerk verschillende visies naast elkaar kunnen bestaan zonder dat dit op dogmatisch vlak problemen stelt.

Tussen haakjes, het combineren van de NK met de OK is in se onlogisch en kan op liturgisch vlak tot problemen leiden. Een voorbeeld hiervan is de vasten voor het feest van Petrus en Paulus, dat tot de cyclus van vaste feesten behoort en op 29 juni wordt gevierd. Die vasten moet normaal gezien beginnen op de maandag na Allerheiligen (dit is de zondag na Pinksteren) en duurt tussen acht dagen en zes weken, afhankelijk van wanneer Pasen en dus Pinksteren vallen. Maar wanneer Pasen heel laat valt, zoals in 2013 op 5 mei (een gevolg van het gebruik van de OK), ontstaat het volgende probleem: Allerheiligen viel in 2013 op 30 juni, en dan moet normaal gezien de vasten van Petrus en Paulus beginnen. Maar die viel gewoon in het water vermits hun feest al achter de rug was (29 juni)...

We moeten dus wel vaststellen dat de OK achterloopt en dus foutief is, terwijl de NK thans correct is. Hierna zullen we zien welke gevolgen dit heeft bij de berekening van de paasdatum.

2. DE PAASDATUM

2.1. Het berekenen van de datum voor het paasfeest

In de jonge christelijke kerk was er geen precieze datum voor het paasfeest. Elke christelijke gemeenschap vierde Pasen rond de bisschop, op een door haar bepaalde datum. Men keek gewoon wanneer de natuur opnieuw tot leven kwam – symbool voor de verrijzenis van Christus – en nam dan een beslissing. Deze methode was dus volledig empirisch, en bijgevolg niet gemakkelijk en ook niet werkbaar.

Vandaar dat het Eerste Oecumenische Concilie van Nicea in 325 besliste dat alle christenen samen Pasen zouden vieren, op één en dezelfde dag. Het legde daarvoor de volgende formule vast:

“Dat alle christenen Pasen vieren op de eerste zondag na de eerste volle maan na de lentenachtevening.”

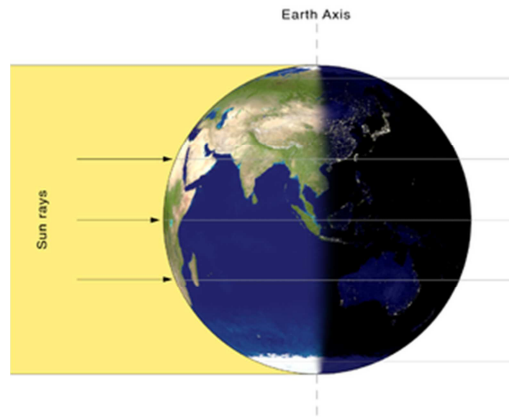
Valt de volle maan op een zondag, dan wordt Pasen de zondag erna gevierd.

Voor alle duidelijkheid, deze formule wordt nog altijd gebruikt door alle christenen, ook de orthodoxen, voor het vastleggen van de paasdatum. Waarom er dan toch een verschil in paasdata bestaat, zullen we verder zien (cf. 3.1 en 3.2).

Laten we nu de drie onderdelen van deze paasformule in detail bespreken.

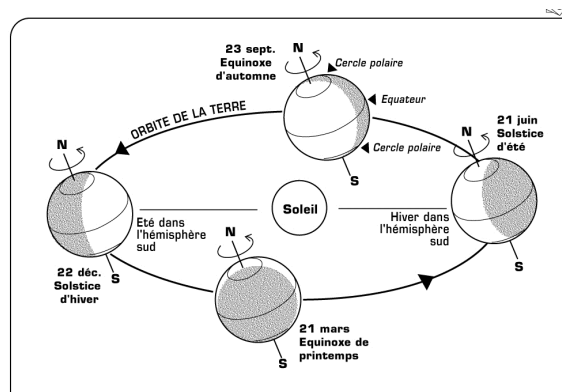
2.1.1. De lentenachtevening

De lentenachtevening valt op 21 maart, het begin van de lente; de herfstnachtevining op 21 september, het begin van de herfst. (Zuiver astronomisch gezien kan die datum variëren van de 21e tot de 23e.) De lentenachtevening en de herfstnachtevining zijn het moment waarop dag en nacht even lang zijn, of anders gezegd, wanneer exact de helft van onze planeet verlicht wordt door de zon (zie afb. 1).

afb. 1: belichting van de aarde door de zon bij lente- en herfstnachtevining

Dat is niet altijd zo. Immers, in de winter komt op de Noordpool de zon bijna niet op, terwijl dat in de zomer net andersom is: dan gaat de zon bijna niet onder. Er is zelfs één moment waarop in het hoge Noorden de zon in de winter helemaal niet opkomt (21 december, de winterzonnwende) en in de zomer helemaal niet ondergaat (21 juni, de zomerzonnwende). Op die uiterste momenten is dus de oppervlakte van de aarde ongelijk verlicht door de zon. Dat komt, omdat de aarde niet loodrecht op de zon staat maar in een schuine as rond de zon draait (zie afb. 2).

afb. 2: de beweging van de aarde rond de zon

Dat we voor Pasen wachten op de lentenachtevining, en niet op de herfstnachtevining, is omdat de lente het moment is waarop de natuur opnieuw tot leven komt, symbool voor het nieuwe leven dat Christus ons bij Zijn Verrijzenis schenkt. Aan de andere kant van onze planeet, zoals in Australië, zijn de seizoenen natuurlijk omgekeerd, maar de kerk neemt logischerwijs de ligging van de stad Jeruzalem als referentiepunt.

2.1.2. De eerste volle maan

Maar er is meer. We wachten ook op de eerste volle maan (met als referentiepunt de meridiaan van Jeruzalem), omdat op dat ogenblik niet enkel de dagzijde van de aarde door de zon verlicht is, maar ook de nachtzijde door de maan. In combinatie met de lentenachtevining is dus de ganse planeet verlicht.

2.1.3. De eerste zondag

Vervolgens wachten we op de eerste zondag, omdat Christus verrezen is op de dag na de sabbat. De zondag, die voor de joden de eerste dag van de week was, maar die voor de christenen met

de Verrijzenis van Christus ook de achtste dag is, de dag van de vervolmaking, van de oneindigheid (cf. de symboliek van het cijfer 8).

2.2. Beeld van de Schepping

Deze formule om de paasdatum te berekenen is dus van zuiver kosmische aard en werd los van elke kalender vastgelegd. Het feit dat de lentenachtevening het moment is dat onze hele planeet belicht wordt, de ene helft door de zon, de andere door de maan, staat – zoals reeds eerder gezegd – natuurlijk symbool voor het Licht van de verrezen Christus, dat onze volledige planeet overspoelt.

Meer nog, eigenlijk draagt deze paasformule de volledige Schepping in zich.

- De lentenachtevening weerspiegelt de eerste dag van de Schepping, wanneer God het licht schiep en dus op die manier de duisternis en het licht een gelijk gebied toekende.

- De volle maan weerspiegelt de vierde dag van de Schepping, wanneer God de maan schiep, die dus eigenlijk de eerste volle maan is.

- De zondag weerspiegelt de achtste dag, de dag waarop Christus verrezen is, de dag na de sabbat, die bijbels gezien de dag van de rust is, de dag van de dood van Christus.

Op deze manier is de formule van de paasdatum één grote kosmische icoon van de Schepping.

De Anastasis of Opstanding in de Chora-kerk

3. HET VERSCHIL IN PAASDATUM TUSSEN ORTHODOXEN EN ANDERE CHRISTENEN

Wanneer men voor 2013 de formule van Nicea in de Gregoriaanse kalender toepast, is het resultaat als volgt: donderdag 21 maart was de lentenachtevening, de eerstvolgende volle maan viel op woensdag 27 maart en de eerste zondag daarna was 31 maart, de datum waarop Pasen moet worden gevierd (wat in het Westen het geval was).

In de Juliaanse kalender – en dus in de orthodoxe kerk – viel Pasen in 2013 op zondag 5 mei. Vanwaar dit verschil?

Alvorens hierop in te gaan, is de volgende opmerking nodig. Het zwakke punt van de formule van Nicea is dat er niet gezegd wordt hoe men de lentenachtevening en de volle maan exact moet bepalen. Dit werd aan astronomen toevertrouwd. Er ontstonden verschillende berekeningen die leidden tot het samenstellen van paastabellen die vaak cyclisch waren en waarin de paasdata voor een lange periode werden vastgelegd. Precies dit heeft tot talrijke fouten geleid, omdat men niet beseftte dat men fenomenen in het heelal, zoals de volle maan, nooit definitief kan vastleggen. Ons universum is immers een levend en dus veranderlijk gegeven.

3.1. De achterstand van de Juliaanse kalender

Om te beginnen is er de foutieve OK, die, zoals we gezien hebben, een achterstand van 13 dagen heeft, waardoor de lentenachtevening niet op 21 maart, maar op 3 april valt. Dit brengt al meteen een verlating van de paasdatum met zich mee.

Nota bene, een belangrijk bewijs dat de OK foutief is, is het volgende feit. Het Typikon van de orthodoxe kerk, dat het ordo van de liturgische diensten regelt, voorziet dat het Feest van de Boodschap aan Maria op 25 maart (vaste datum) in de Grote Week of zelfs op Pasen (veranderlijke datum) kan vallen. Meer nog, het Typikon zegt dat het feest uiterlijk op woensdag in de Stralende Week (de paasweek) kan vallen, dus ná Pasen – maar nooit later. Deze uiterste datum impliceert dat 1) de lentenachtevening en de volle maan samenvallen op 21 maart, dat het 2) de volgende zondag, 22 maart, Pasen is, en dat 3) vervolgens het Feest van de Boodschap aan Maria op woensdag in de Stralende Week, dit is 25 maart, wordt gevierd. Maar dit is in de praktijk enkel mogelijk in de NK. Want vanwege het feit dat de OK een achterstand van 13 dagen heeft opgelopen en dus de lentenachtevening op 3 april valt, is het uitgesloten dat Pasen in de orthodoxe kerk ooit nog zo vroeg zou vallen... terwijl het Typikon dat uitdrukkelijk wel voorziet.

3.2. De maanstanden

Bovendien heeft men moeten vaststellen dat ook de berekening van de maanstanden in de Juliaanse kalender verkeerd is. In de 6e eeuw heeft de Scythische monnik Dionysius de Kleine (Dionysius Exiguus), een Griek die in Rome woonde en die onze christelijke jaartelling invoerde, paastabellen opgesteld voor een periode van 532 jaar, gebaseerd op de Juliaanse kalender. Hij ging uit van het principe dat alle 28 jaar dezelfde zonnecyclus herbegint en alle 19 jaar dezelfde maancyclus. (Dit cijfer van 19 was eigenlijk al in de tweede helft van de 5e v.Chr. vastgelegd door de Atheense astronoom Meton.) Wanneer men 28×19 vermenigvuldigt, komt men aan 532. Dit betekent dat elke 532 jaar eenzelfde datum op dezelfde weekdag met dezelfde maanstand terugkeert, waarna de hele cyclus herbegint, en dus ook dezelfde paasdata terugkeren. In werkelijkheid echter berekende Dionysius de maancycli te lang en is die cyclus van 532 jaar dus fout. Maar de paastabellen in de OK zijn gebaseerd op de maancycli uit deze berekening van Dionysius.

Nota bene, ook in de Gregoriaanse kalender zijn er paastabellen opgesteld. Hoe exact die ook mogen zijn, toch vertonen ze een minimale afwijking. In de volgende jaren is dat merkbaar in 2019, wanneer Pasen in de Gregoriaanse kalender astronomisch gezien op zondag 24 maart zou moeten worden gevierd (donderdag 21 maart is het lentenachtevening én volle maan), terwijl dat in de gregoriaanse paastabellen is vastgelegd op 21 april.

Het zijn dus zuivere kalenderproblemen die aan de basis liggen van de verschillende paasdata in het Westen en in de orthodoxe kerk. Dit is de enige verklaring, meer is er niet aan de hand. En vallen sommige jaren de data toch samen, zoals in 2014, dan is dat toeval.

4. FOUTE ARGUMENTEN

Jammer genoeg zijn er in de loop der tijden diverse misverstanden ontstaan, die ook vandaag nog bestaan en vaak het gevolg zijn van wantrouwen van de orthodoxen tegenover hun medechristenen, maar ook tegenover de joden. De wederwaardigheden van de geschiedenis zijn hier niet vreemd aan, maar hierop ingaan zou ons in het kader van dit artikel te ver brengen.

4.1. Het joodse Pesach

Sommige orthodoxen beweren dat de orthodoxe paasdatum van de westerse verschilt omdat de orthodoxen wachten tot na het joodse Pasen en de katholieken niet. Maar daar heeft het niets mee te zien.

Om te beginnen wordt er in de notulen van het Eerste Oecumenische Concilie van Nicea in 325 bij het vastleggen van de formule van de paasdatum nergens verwezen naar het joodse paasfeest. Integendeel, er staan zeer kwetsende opmerkingen ten aanzien van de joden, die beschuldigd worden van de vreselijkste moord ooit: die op Jezus-Christus. Waarom dan nog de christelijke paasdatum laten afhangen van de joodse?

Dit gezegd zijnde, er bestaat natuurlijk wel een verband tussen het christelijke paasfeest en het historische joodse paasfeest, maar dat is enkel op inhoudelijk, theologisch vlak. Wanneer de joden hun paasfeest (Pesach) vieren, is dat ter herinnering aan de doortocht door de Rode Zee (cf. Ex. 12), die volgens de traditie plaatshad bij volle maan, op de 15e van de eerste lentemaand Nissan, in het jaar 1314 v.Chr. Dit is het historische oudtestamentische Pasen.

Met de komst van Christus is de missie van het joodse paasfeest echter volbracht. Het oudtestamentische Pasen is volledig opgegaan in het Pasen van de christenen. In de volle maan van het christelijke Pasen kan men nog de oudtestamentische maan zien, maar voor de christenen is er nadien de verlossende 8e dag gekomen, waarop Christus verrezen is.

Het joodse Pesach heeft dus nog slechts een symbolische betekenis, ze is een voorafbeelding geworden: zoals de joden door de Rode Zee zijn getrokken naar het beloofde land, is Christus door de dood gegaan om terug te keren bij zijn Vader in het hemelse Jeruzalem. In het Oude Testament was het lam het symbool van Christus, nu is Christus zelf het Lam en is het symbool overbodig geworden. De H. Efreem de Syriër, een grote dichter en theoloog uit de 4e eeuw, stelt het als volgt: “Onze Heer at het Paasmaal samen met zijn leerlingen: door het Brood dat Hij brak, schafte hij het ongezuurde af. / De Kerk geeft ons het levende Brood in plaats van het ongezuurde, dat Egypte gaf. / Het ware Lam at het Paaslam: het symbool haastte zich de schoot der waarheid in. / In Hem werden de symbolen en voorafbeeldingen vervuld, zoals Hij zelf bezegelde: ‘Zie, alles is vervuld.’” (*Leerdicht over de Ongezuurde Broden*, 6:4,6,10,14).

Bovendien hebben de joden sinds de 4e eeuw de berekening van hun paasfeest veranderd. Dit is het resultaat van een ontwikkeling die over verschillende eeuwen plaatshad. Vandaag duurt het joods paasfeest trouwens 7 of 8 dagen, naargelang men in Israël of in de diaspora leeft...

Er is dus geen enkele reden om de datum van het christelijke paasfeest te laten afhangen van de datum van het joodse paasfeest.

4.2. Het ‘katholieke’ Pasen

Talrijke orthodoxen denken dat wanneer ze de NK zouden volgen, ze “zoals de katholieken” zouden doen. Het moet gezegd dat dit argument enkel gebaseerd is op vooroordelen. Zoals reeds gezegd, vieren westerse christenen Pasen op een datum die trouw is aan de formule van Nicea, die de astronomische aanwijzingen volgt (met uitzondering van 2019, zoals we in 3.2. hebben gezien). Trouwens, soms valt de paasdatum in de NK en in de OK samen, zoals in 2014, op 20 april. Plots blijkt de orthodoxe kerk wel “zoals de katholieken” te doen...

5. DE EVOLUTIE VAN DE PROBLEMATIEK

In feite zijn alle orthodoxe patriarchaten en autonome kerken het eens over wat hierboven is gezegd. Dat blijkt o.m. uit de Tweede Panorthodoxe Preconciliaire Vergadering die in 1982 in het Zwitserse Chambésy plaatshad, ter voorbereiding van het Grote en Heilige Panorthodoxe Concilie dat er ooit moet komen. Op die vergadering hebben alle orthodoxe kalenderspecialisten het probleem erkend en gesteld dat de Juliaanse kalender en de daarmee samenhangende paastabellen foutief zijn. Toch heeft men het onderwerp definitief van de agenda geschrapt, omdat men oordeelde dat de gelovigen niet klaar zijn voor een volledige omschakeling naar de Gregoriaanse kalender; bovendien vreest men nieuwe schisma's.

Ook in een oecumenische context zijn sindsdien christenen samengekomen om het probleem van de paasdatum te bespreken. Enkele voorbeelden. In maart 1997 had in het Syrische Aleppo een bijeenkomst plaats rond dit thema, georganiseerd door de Wereldraad van Kerken, waaraan zowel katholieken, protestanten als orthodoxen deelnamen. Men kwam tot het besluit dat men enerzijds trouw moet blijven aan de formule van Nicea en anderzijds de noodzakelijke astronomische gegevens die thans beschikbaar zijn, moet gebruiken, met als referentiepunt de meridiaan van Jeruzalem, de plaats waar Christus gestorven en verzezen is. In mei 2009 had dan weer een internationaal oecumenisch seminarie plaats in Lviv (Oekraïne), georganiseerd door het Instituut voor Oecumenische Studies van de Oekraïense Katholieke Universiteit. Alle deelnemers, incl. de orthodoxe, waaronder Prof. Antoine Arjakovsky, onderschreven de beslissing die men in Aleppo had genomen.

Jammer genoeg moet men vaststellen dat de complexiteit van het probleem en het gebrek aan vertrouwen tussen christenen voorlopig beletten om elke beslissing ten goede, in de praktijk om te zetten.

6. BESLUIT

Het moge nu wel duidelijk zijn dat het verschil in paasdata tussen orthodoxen en andere christenen enkel en alleen te maken heeft met een verkeerde kalender en foutieve paastabellen. Meer niet.

De enige uitweg uit het probleem bestaat erin de formule van Nicea toe te passen binnen de context van een correcte kalender, dus de Gregoriaanse/Meletiaanse, en geen vaste paastabellen te gebruiken maar zich louter te baseren op de astronomische gegevens aangaande de lentenachtevening en de volle manen.

Enkel dan krijgt de waardevolle en symbolisch zo rijke formule van Nicea “Dat alle christenen Pasen vieren op de eerste zondag na de eerste volle maan na de lentenachtevening” opnieuw haar volle betekenis.

Xavier Verbeke

Voornaamste bronnen: niet-gepubliceerde nota's van de cursus *Rubriques* (hoofdstuk *Le problème du calendrier*) van Prof. Nicolas M. Ossorguine, Institut de Théologie Orthodoxe St.-Serge (Parijs), 1982-83 / Pierre Sollogoub: *Une date de Pâques commune à tous les chrétiens?*, in: Service Othodoxe de Presse, n° 257, april 2001 / diverse artikels op het world wide web.